

POVINNOSŤ TVRDENIA A UPLATNENIE VYŠETROVACIEHO PRINCÍPU V MIMOSPOROVÝCH KONANIACH

Vyšetrovací princíp v mimosporovom konaní spočíva v povinnosti súdu vykonať aj dôkazy, ktoré účastníci nenavrhli, sa týka iba rozsahu dokazovania, nie aj rozsahu rozhodujúcich skutkových tvrdení, ktorých pravdivosť má byť dokazovaním overená a ktoré má prezentovať účastník konania. Ak všeobecný súd v konaní o zrušení vyživovacej povinnosti na plnoleté dieťa nevykoná dokazovanie na okolnosti týkajúce sa zdravotného stavu sťažovateľky, ako aj jej vyhliadok na zamestnanie sa, jej daností a preferencií, nie je jeho postup v rozpore s obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ak sťažovateľka v konaní neprezentovala také tvrdenia, z ktorých by bolo možné vyvodiť, že zdravotné okolnosti sú dôvodom, pre ktorý nie je schopná sama sa živiť.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 620/2024 z 10. decembra 2024)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **A. R.**, zastúpenej V4 Legal, s.r.o., Tvrdeho 783/4, Žilina, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4CdoR/3/2024 z 28. mája 2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci**

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. septembra 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Sťažovateľka navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie, ďalej žiada priznať finančné zadostučinenie vo výške 500 eur.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a zo súdneho spisu vyplýva, že v spore o zrušení vyživovacej povinnosti na plnoletú osobu vystupovala sťažovateľka v právnom postavení žalovanej proti svojmu otcovi ako žalobcovi. Okresný súd Liptovský Mikuláš rozsudkom č. k. 6Pc/2/2023-83 zo 6. júna 2023 rozhodol o zrušení vyživovacej povinnosti žalobcu voči sťažovateľke ako jeho dcére, a to s účinnosťou od 6. februára 2023. Z vykonaného dokazovania vyplynulo, že sťažovateľka je absolventkou bakalárskeho štúdia pedagogickej fakulty Ostravskej univerzity, kde štúdium začala v roku 2018 a ukončila ho bakalárskou

skúškou 23. januára 2023. Sťažovateľka sa následne rozhodla venovať inej profesii – grafike a webdizajnu a začala študovať na Vyššej odbornej škole mediálnej tvorby v Ostrave, kde je štúdium spoplatnené. Okresný súd s odkazom na § 62 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“), podľa ktorého vyživovacia povinnosť rodičov k dieťaťu trvá dovtedy, kým dieťa nie je schopné samo sa živiť, v prípade sťažovateľky skonštatoval, že je schopná sama sa živiť, má ukončené vysokoškolské vzdelanie I. stupňa a stredné odborné vzdelanie s maturitou, ďalšie štúdium nezvýši jej kvalifikáciu, aby dosiahla úplné vysokoškolské vzdelanie. K jej zdravotnému stavu okresný súd uviedol, že sťažovateľka netvrdila, že by jej zdravotný stav neumožnil zamestnať sa vo vyštudovanom odbore ani že z toho dôvodu nie je schopná sama sa živiť.

3. Krajský súd v Žiline rozsudkom č. k. 15CoP/93/2023-115 zo 16. novembra 2023 na odvolanie sťažovateľky potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie. Stotožnil sa so záverom okresného súdu o tom, že sťažovateľka je schopná sama sa živiť vzhľadom na dosiahnuté vzdelanie. V štúdiu na súkromnej platenej škole jej nemôže byť bránené, avšak žalobca už nie je povinný znášať tieto výdavky z dôvodu zániku jeho vyživovacej povinnosti.

4. Sťažovateľka napadla rozsudok odvolacieho súdu dovolaním, ktorého prípustnosť založila na § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. a) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). Podľa jej názoru bol rozsudok odvolacieho súdu nedostatočne odôvodnený, nebola aplikovaná vyšetrovacia zásada. K nesprávnemu právnemu posúdeniu poukázala na uznesenie najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023 publikované aj v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 6/2023, v zmysle ktorého rodičia sú zodpovední za všestranný rozvoj svojich detí a z toho tiež vyplýva, že sú povinní dbať o to, aby dieťa našlo zdroj svojej obživy práve v takom odbore, pre ktorý má schopnosti a nadanie a v ktorom sa môže náležite uplatniť. Je však vždy dôležité, aby sa súdy starostlivo zaoberali konkrétnymi okolnosťami každého prípadu a najmä účelnosťou tohto štúdia. Toto štúdium by totiž malo slúžiť na prehlbovanie predchádzajúceho vzdelania, na ktoré spravidla nadväzuje, resp. malo by viesť k lepším budúcim vyhliadkam na získavanie prostriedkov pre svoje životné potreby prácou (porovnaj čl. 26 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd). Môže, samozrejme, nastať aj prípad, keď toto ďalšie štúdium na predchádzajúce štúdium priamo nadväzovať nebude, avšak z konkrétnych okolností bude zrejmé, že aj tak je potrebné preferovať záujem na zvýšení kvalifikácie dieťaťa. Konajúce súdy sa odklonili od uvedenej judikatúry a neskúmali okolnosti a príčiny zmeny jej študijného odboru.

5. Napadnutým uznesením najvyšší súd dovolanie sťažovateľky odmietol. Najvyšší súd uviedol, že dokazovanie je vecou súdu, ktorý nie je povinný vykonať všetky navrhované dôkazy. Napadnutý rozsudok odvolacieho súdu považoval za dostatočne odôvodnený, odvolací súd zhodne so súdom prvej inštancie dospeli k záveru, že sťažovateľka je schopná sama sa živiť, keďže ukončila vysokoškolské štúdium I. stupňa a má tiež ukončené stredoškolské štúdium s maturitou, pričom škola, ktorú študuje momentálne, nezvýši jej kvalifikáciu vo vzťahu k I. stupňu dosiahnutého vysokoškolského štúdia tým, že by vyštudovala magisterské štúdium a dosiahla úplné vysokoškolské vzdelanie. Ak má ukončené stredné odborné vzdelanie s maturitou a tiež vysokoškolské vzdelanie I. stupňa, toto sú predpoklady na to, aby bola schopná sama sa živiť. V rámci kontroly vykonaného

dokazovania dovolací súd má možnosť vyhodnotiť a posúdiť, či konanie nie je postihnuté rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod.) a či konajúcimi súdmi prijaté skutkové závery nie sú svojvoľné, neudržateľné alebo prijaté v zrejmom omyle, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces (IV. ÚS 252/04), čím by mohlo dôjsť k vade zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP, avšak tieto vady v prejednávanej veci neboli zistené.

6. Ďalej uviedol, že sťažovateľka namietala nesprávne právne posúdenie v súvislosti s otázkou, či v jej konkrétnom prípade nastali také predpoklady (skutočnosti, okolnosti), pre ktoré by bolo možné konštatovať, že nadobudla schopnosť sama sa živiť, t. j. schopnosť samostatne, z vlastných zdrojov uspokojovať všetky relevantné životné náklady. Podľa dovolacieho súdu však posúdenie otázky, či v konkrétnom prejednávanom prípade sťažovateľka nadobudla schopnosť sama sa živiť a či v tom dôsledku zanikla vyživovacia povinnosť navrhovateľa voči nej, je natoľko individuálne, že vo vzťahu k nej sa ani nemôže vytvoriť ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu, a preto táto otázka nemôže byť relevantná pre založenie prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. a) alebo b) CSP. K poukazu na uznesenie najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023 konštatoval, že išlo o odlišné skutkové okolnosti oproti prejednávanej veci, vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023 mala dovoľateľka záujem pokračovať v štúdiu medicíny, ktoré nadväzovalo na už ňou ukončené trojročné štúdium ošetrovateľstva, preto toto štúdium nebolo možné považovať za samoučelné, ale nieslo znaky sústavnosti a cieľavedomosti a viedlo k lepším budúcim vyhliadkam oprávnenej osoby na získanie prostriedkov pre životné potreby, preto vynakladané peňažné prostriedky rodičov dieťaťa na toto štúdium bezpochyby prispeli k jeho osobnému rozvoju. V prípade sťažovateľky bolo preukázané, že ukončila vysokoškolské štúdium I. stupňa a má tiež ukončené stredoškolské štúdium s maturitou, pričom škola, ktorú študuje momentálne (Vyššia odborná škola mediálnej tvorby v Ostrave), nezvýši jej kvalifikáciu vo vzťahu k I. stupňu dosiahnutého vysokoškolského štúdia tým, že by vyštudovala magisterské štúdium a dosiahla úplné vysokoškolské vzdelanie. Súd tak správne dospeli k záveru, že sťažovateľka je schopná sama sa živiť, keďže ďalšie štúdium nezvýši jej kvalifikáciu tak, aby dosiahla úplné vysokoškolské vzdelanie. Súd pri rozhodovaní o veciach, ktoré sa týkajú plnoletých detí, nie sú viazané princípom prvoradého záujmu dieťaťa. Súd by mali hľadiť výlučne na fakt, či dospelé dieťa po úspešnom ukončení vysokoškolského štúdia prvého stupňa je alebo nie je schopné samo sa živiť tak, ako to predpokladá § 62 ods. 1 zákona o rodine. V predmetnej veci návrat sťažovateľky k odboru, na ktorý sa špecializovala počas štúdia na strednej škole, predstavoval vybočenie, čo bolo potrebné považovať za zánik vyživovacej povinnosti rodiča k dieťaťu, keďže zmena študijného programu podľa názoru dovolacieho súdu vykazovala znak svojvoľnosti, a nie sústavnosti. Vzhľadom na uvedené skutočnosti bolo potrebné dovolanie odmietnuť podľa § 447 písm. c) CSP.

II.

Argumentácia sťažovateľky

7. Proti napadnutému uzneseniu dovolacieho súdu podala sťažovateľka túto ústavnú sťažnosť, v ktorej uvádza, že okresný súd nesprávne identifikoval štatút školy, na ktorej momentálne študuje, ako strednú školu, pričom ide o vyššiu odbornú školu, na ktorú možno prijať absolventa strednej školy s maturitou, k čomu sa odvolací súd nevyjadril, rovnako ani dovolací súd neidentifikoval túto vadu v zistenom skutkovom stave.

8. Súd nižších stupňov sa podľa jej názoru nevenovali dôvodom a okolnostiam, ktoré ju viedli k zmene študijného odboru, najmä absenciou legislatívneho ukotvenia ňou zvoleného odboru pedagogiky, nevenovali pozornosť zameraniu jej strednej školy, jej nadaniu a talentu pre zvolený študijný odbor. Rovnako nebol zohľadnený jej zdravotný stav, ktorý mal dopad na jej spoločenské a profesijné uplatnenie. Dovolací súd síce konštatoval potrebu zohľadnenia individuálnych okolností veci, tieto však v jej prípade neboli súdmi nižších inštancií vôbec vyhodnotené. Rovnako nebol zohľadnený ani judikát najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023, dovolací súd v jej prípade podal neudržateľné odôvodnenie o potrebe zohľadnenia individuálnych okolností veci. Podľa sťažovateľky v jej veci nebolo potrebné vyhodnocovať iba to, či je ako plnoleté dieťa schopná sama sa živiť, ale v zmysle judikátu vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023 bolo potrebné zohľadniť aj ďalšie okolnosti veci. V jej prípade nešlo o svojvoľnú zmenu študijného programu, ale k zmene ju donútili značné a trvajúce zdravotné problémy, ďalej absencia legislatívneho ukotvenia odboru sociálnej pedagogiky v Českej republike a nadväznosť na jej nadanie a talent, ako aj na jej stredoškolské zameranie. Na podporu svojho názoru poukazuje aj na uznesenie najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 4CdoR/7/2023.

9. Sťažovateľka zároveň požaduje priznanie primeraného zadost'učinenia vo výške 500 eur s prihliadnutím na dĺžku predmetného konania a neprimerané ťažkosti sťažovateľky, ktoré pociťuje vo svojej osobnej sfére, keď vyčerpala všetky prostriedky právnej ochrany a musí sa domáhať ochrany svojich základných práv až predmetnou sťažnosťou.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

10. Podstatou ústavnej sťažnosti je sťažovateľkou tvrdené porušenie jej základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie v dôsledku vydania napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ktoré je podľa nej nedostatočne odôvodnené a spočíva na nesprávnom právnom posúdení, či v jej prípade boli dané dôvody na zánik vyživovacej povinnosti zo strany otca, zistený skutkový stav je neúplný, konajúce súdy neprihliadli na individuálne okolnosti, ktoré ju viedli k zmene študijného odboru, čo v konečnom dôsledku aproboval aj najvyšší súd napadnutým uznesením. Dovolací súd sa neriadil vlastnou ustálenou praxou s poukazom na rozhodnutia vo veciach sp. zn. 7CdoR/5/2023 a sp. zn. 4CdoR/7/2023.

11. K námietke sťažovateľky o nesprávnom posúdení štatútu vyššej odbornej školy ako strednej školy súdom prvej inštancie ústavný súd uvádza, že odvolací súd túto nesprávnosť do rozhodujúceho skutkového stavu neprevzal, nosným dôvodom, pre ktorý potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie, bolo zistenie o možnosti sťažovateľky samostatne sa živiť, a to s prihliadnutím na ňou dosiahnuté vzdelanie, a preto táto námietka nebola spôsobilá ovplyvniť konečné rozhodnutie.

12. Dovolací súd k dovolacej námietke sťažovateľky o nedostatočnom odôvodnení rozsudku odvolacieho súdu poukázal na posúdenie odvolacieho súdu, ktorý uzavrel, že sťažovateľka vzhľadom na dosiahnuté vzdelanie je schopná sama sa živiť, pričom ňou zvolené štúdium nadväzuje na ukončené stredoškolské štúdium, ale nesúvisí s ukončeným bakalárskym štúdiom. Sťažovateľka namietala, že odvolací súd konal v rozpore s vyšetrovacím princípom a neprihliadol na rozhodujúce okolnosti, predovšetkým týkajúce sa jej zdravotného stavu, ako aj jej vyhliadok na zamestnanie sa, jej daností a preferencií. Najvyšší súd vo vzťahu k dovolaniu podanému z dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP nezistil deficit v obstarávaní či hodnotení dôkazov. Z obsahu odvolacieho rozsudku vyplýva, že sťažovateľka v odvolacom konaní prezentovala, že k zmene zamerania štúdia ju viedli aj zdravotné dôvody, neprezentovala však také tvrdenia, z ktorých by bolo možné vyvodiť, že zdravotné okolnosti sú dôvodom, pre ktorý nie je schopná sama sa živiť. V tejto súvislosti ústavný súd dodáva, že vyšetrovací princíp v mimosporovom konaní sa týka iba rozsahu dokazovania, nie aj rozsahu rozhodujúcich skutkových tvrdení, ktorých pravdivosť má byť dokazovaním overená.

13. Z pohľadu ústavného súdu je dostatočne odôvodnený záver dovolacieho súdu o nezistení vady podľa § 420 písm. f) CSP. Najvyšší súd sa vyjadril k vadám v procese dokazovania, zistenému skutkovému stavu i k dostatočnosti odôvodnenia rozsudku krajského súdu, ktoré je pomerne stručné, treba ho však vnímať v spojení s rozsudkom okresného súdu.

14. K dovolaniu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP sa dovolací súd vyjadril, že riešenie právnej otázky zániku vyživovacej povinnosti (výklad § 62 ods. 1 zákona o rodine) závisí od posúdenia natoľko individuálnych, jedinečných a nezameniteľných skutočností a skutkových okolností, ktoré sú v každom konkrétnom prípade rozdielne a odlišné a nemôžu byť východiskom či pravidlom na právne posúdenie iných prípadov, a preto sa podľa dovolacieho súdu v tejto otázke nemôže vytvoriť ustálená rozhodovacia prax a táto otázka nemôže byť relevantná pre založenie prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) alebo b) CSP.

15. Ústavný súd sa s týmto záverom najvyššieho súdu nestotožňuje, keďže vo svojich rozhodnutiach už odmietol názor, že dovolanie pre nesprávne právne posúdenie veci sa musí týkať otázky, ktorá svojou povahou musí byť judikátorne stabilizovateľná, resp. musí v sebe skrývať potenciál byť predmetom judikátorného ustálenia (III. ÚS 405/2021, ZNaU 27/2022). Ak sa problém nastolený dovolateľom týka právneho posúdenia (nie skutkovej stránky veci), tak nevyhnutnou súčasťou právneho posúdenia veci je skúmanie subsumovateľnosti ustáleného skutkového stavu pod ustanovenie konkrétnej právnej normy.

16. V posudzovanej veci dovolací súd, hoci odmietol dovolanie sťažovateľky, meritórne vyhodnotil jej dovolacie námietky súvisiace s aplikáciou dotknutej právnej normy, a to § 62 ods. 1 zákona o rodine. Záver dovolacieho súdu k tejto otázke prezentovaný v bode 8.6 odôvodnenia považuje ústavný súd za zrozumiteľný a logický, poskytujúci dostatočnú a ústavne konformnú odpoveď na námietky nesprávneho právneho posúdenia veci sťažovateľky.

17. Následne v bode 8.7 najvyšší súd reagoval na námietku sťažovateľky o potrebe aplikovať na jej vec judikát vo veci sp. zn. 7CdoR/5/2023, kde identifikoval odlišný skutkový základ sporu od prípadu sťažovateľky.

18. Na základe uvedeného možno konštatovať, že najvyšší súd v napadnutom uznesení poskytol z materiálneho pohľadu zrozumiteľné a dostatočné odpovede na oba uplatnené dovolacie dôvody. Odôvodnenie napadnutého uznesenia je vo vzťahu k dovolaniu sťažovateľky ústavnoprávne udržateľné, nemožno ho označiť za nedostatočné ani arbitrárne, teda ústavný súd neindikoval možnosť vyslovenia porušenia označeného základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie.

19. Medzi napadnutým uznesením najvyššieho súdu a obsahom označených základných práv neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol ústavný súd reálne dospieť k záveru o ich porušení, a preto ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

20. Keďže ústavná sťažnosť sťažovateľky bola odmietnutá ako celok už pri jej predbežnom prerokovaní, rozhodovanie o ďalších jej návrhoch v uvedenej veci stratilo opodstatnenie, preto sa nimi ústavný súd už nezaoberal.